

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Vayhi

Nesiller Unutur ve Hatırlar

Kayin ve Evel'den itibaren Bereşit kitabına damgasını vuran, küçük ve büyük kardeşler arasındaki dram, Yosef'in çocuklarının hikâyesiyle birlikte garip bir doruk noktasına erişir. Yaakov/Yisrael hayatının sonuna yaklaşmaktadır. Yosef onu ziyarete gelir ve iki oğlu Menase ve Efrayim'i de yanında getirir. Kitap boyunca bir büyükbaba ile torunlarının birlikte yer aldığı tek sahne budur. Yaakov onlara beraha (hayır duası) verebilmek için Yosef'ten onları yaklaştırmasını ister. Bundan sonra olanlar, titiz ayrıntılarla tarif edilmektedir:

Yosef ikisini – Efrayim'i kendi sağına (Yisrael'in soluna); Menase'yi de kendi soluna (Yisrael'in sağına) – aldı ve [babasına] yaklaştı. Yisrael sağ elini uzattı ve küçük oğul olmasına rağmen Efrayim'in başına koydu. Ve

Menase behor olmasına rağmen ellerini çaprazlayarak, sol elini Menase'nin başına koydu.

Bereşit 48:13-14

Yosef, babasının, sağ elini Efrayim'in başına koyduğunu gördüğünde bundan hoşlanmadı. Babasının elini, Efrayim'in başından kaldırıp Menase'nin başına geçirmeye çalıştı. "Böyle değil baba" dedi Yosef babasına. "Çünkü behor olan diğeridir. Sağ elini onun başına koy". Ancak babası reddederek "Biliyorum oğlum, biliyorum" dedi. "[Behor olan –] O da bir halk haline gelecek ve o da büyük olacak. Ancak küçük kardeşi ondan daha büyük olacak ve soyu uluslar

arasında ünlenecek”.
[Yaakov] O gün onları şöyle
mübarek kıldı: “Yisrael
seninle mübarek kılacak ve
‘Tanrı seni Efrayim ve
Menaşe gibi yapsın’
diyecek”. [Böylece]
Efrayim’i, Menaşe’nin
önüne koydu.

Bereşit 48:17-20

Yosef’in, Yaakov’un önce behor
oğula beraha vermesini sağlamak
için gösterdiği çabayı anlamak zor
değildir. Babası daha önce üç kez,
küçüğü büyüğün önüne koymuş ve
her seferinde olay trajediyle
sonuçlanmıştı. Kendisi – küçük
kardeş olan Yaakov – babasının
berahasını ağabeyi Esav’ın yerine
almak için aldatmacaya
başvurmuştu. Küçük kız kardeş
olan Rahel’i, ablası Lea’ya tercih
etmişti. Ve en küçük oğulları Yosef
ve Binyamin’e, ağabeyleri Reuven,
Şimon ve Levi’ye göre öncelik
vermişti. Her üçünde de sonuçlar
istikrarlı bir şekilde felaket
olmuştu: Esav’la yabancılaşıma, iki
kız kardeş arasında gerginlik ve
oğulları arasında düşmanlık. Yara
izlerini bizzat Yosef taşıyordu:
Başta kendisini öldürmeyi
planlayan kardeşleri tarafından bir
çukura atılmış ve sonunda onlar
tarafından köle olarak Mısır’a
satılmıştı.

Babası hiç mi ders almamıştı?
Yoksa Yosef’in, sağ elinin
karşısına yerleştirdiği Efrayim’in

daha büyük mü olduğunu
zannediyordu? Yaakov ne yaptığını
biliyor muydu? Aile içindeki
çekişmeleri sıradaki nesle uzatma
riskini aldığının farkında mıydı?
Dahası, torunlarından genç olanı
büyük olana tercih etmek için ne
gibi bir sebebi olabilirdi? Onları
daha önce görmemişti. Onlar
hakkında pek bir şey bilmiyordu.
Önceki olaylarda etkili olan
faktörlerin hiçbiri burada rol
oynamıyordu. Öyleyse Yaakov
neden Efrayim’i Menaşe’nin
önüne koyuyordu?

Yaakov iki şeyi biliyordu ve
açıklamanın yattığı yer de
burasıdır. Öncelikle, ailesinin
Mısır’da geçireceği sürenin kısa
olmayacağını biliyordu. Yosef’i
görmek üzere Kenaan’dan
ayrıldığında Tanrı ona bir
vizyonda görünmüştü:

Mısır’a inmekten korkma.
Çünkü seni orada büyük bir
ulus haline getireceğim.
Mısır’a seninle birlikte
inecek ve seni oradan
kesinlikle çıkaracağım.
Gözlerini Yosef’in kendi eli
kapatacak.

Bereşit 46:3-4

Başka bir deyişle bu, Tanrı’nın
Avraam’a evlatlarının kaderi
hakkında bildirdiği uzun sürgünün
başlangıcıydı (Tora’nın tarif ettiği
üzere buna “derin ve dehşet verici
bir karanlık” eşlik etmişti –
Bereşit 15:12). Yaakov’un bildiği

diğer şey de torunlarının isimleriydi: Menafe ve Efrayim. Bu iki bilginin birleşimi yeterliydi.

Yosef nihayet zindandan çıkıp Mısır Başbakanı konumuna yükseldikten sonra evlenmiş ve iki oğula baba olmuştu. Tora onların doğumunu şu sözlerle tarif eder:

Kıtlık yılları gelmeden önce Yosef'e, On rahibi Poti Fera'nın kızı Asenat'ın ona doğurduğu iki oğlu doğdu. Yosef, behor olana Menafe adını verdi: "Çünkü Tanrı tüm zorluklarımı ve babamın evini unutmamı sağladı". İkincisine de Efrayim adını verdi: "Çünkü Tanrı beni, ıstırap çektiğim ülkede verimli kıldı."

Bereşit 41:50-52

Son derece kısa bir dille, Tora, asırlar boyunca birçok kez tekrarlanacak olan bir sürgün deneyimini ima etmektedir. Başta, Yosef rahatlama hissetmiştir. Bir köle, ardından da bir mahpus olarak geçirdiği yıllar artık geride kalmıştır. Büyüklüğe yükselmiştir. Önceleri Kenaan'da göçebe bir çobanlar ailesinde on bir kardeşin en küçüğüydü. Şimdi ise, Mısır'da, antik dünyanın en büyük uygarlığının merkezindedir; mevki ve güç açısından kendisinden üstün olan tek kişi Paro'dur. Kimse ona geçmişini hatırlatmamaktadır. Kraliyet kıyafeti ve yüzüğü ve arabasıyla, Yosef bir Mısır

prensidir (ileride Moşe'nin de olacağı gibi). Geçmiş, Yosef'in, aklından atmak istediği acı bir anıdan ibarettir. Menafe, "unutmak" anlamına gelir.

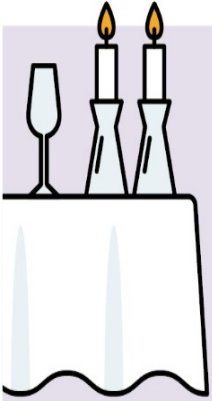
Fakat zaman geçtikçe, Yosef oldukça farklı duygular hissetmeye başlamıştır. Evet, bu mevkie erişmişti. Ancak bu insanlar onun halkı değildi; kültürleri de kendi kültürü değildi. Şu bir gerçektir ki, kendi ailesi, salt dünyevi terimlerle bakıldığında, seçkin ya da sofistike değildi. Ve yine de kendi ailesiydi. Onun kim olduğunu belirleyen kalıp onlardı. Birer çobandan öte olmamalarına rağmen (ki bu, Mısırlıların hor gördüğü bir sınıftı), ailesine Tanrı konuşmuştu; hem de öyle, Mısır panteonunu oluşturan güneş, nehir, ölüm vs. tanrıları değil – Evi'ni tapınaklara ve piramitlere ve güç gösterilerine kurmayan, insanın kalbine bir sesle hitap ederek, basit bir aileyi ahlaki büyüklüğe yükselten, göklerin ve yeryüzünün yaratıcısı olan Tanrı! İkinci oğlu doğduğunda, artık Yosef kalbinde derin ve esaslı bir değişim geçirmiş durumdaydı. Dünyevi başarıyı ifade eden tüm debdebeye sahipti – "Tanrı beni verimli kıldı" – ama Mısır "ıstırap çektiğim ülke" haline gelmişti. Neden? Çünkü orası sürgündü.

Göçmen gruplar hakkında Hansen Yasası olarak bilinen sosyolojik bir gözlem vardır: "[Göçle gelen

yerde doğan] ilk neslin unutmak istediklerini ikinci nesil hatırlamaya gayret eder.” Yosef bu dönüşümü çok hızlı bir şekilde kendi içinde geçirmişti. İkinci oğlu dünyaya geldiğinde bu dönüşüm çoktan tamamlanmıştı. Menşe doğduğu zaman unutmak istediklerini – kim olduğunu, nereden geldiğini, nereye ait olduğunu – ikinci oğluna Efrayim adını vermekle hatırlamaktaydı.

Yaakov’un, beraha verirken Efrayim’i Menşe’nin önüne koymasının, çocukların yaşlarıyla hiç ilgisi yoktu; bu tamamen onların isimleriyle alakalıydı. Bu ikisinin, ailesinin sürgünde doğan ilk iki çocuğu olduğunun bilinciyle ve yine, sürgünün uzun süreli ve

bazı zamanlarda zorlu ve karanlık olacağının da bilinciyle, Yaakov tüm ileri nesillere bir mesaj vermek istemiştir: Unutma (asimile olma, kültürel anlamda entegre olma, geri dönüş umudunu uyuşturma) arzusu ile hafızanın uyarıları (bunun “sürgün” olduğunu, bizim başka bir hikâyeye ait olduğumuzu, nihai yuvamızın başka bir yer olduğunu bilmek) arasında sürekli bir gerilim olacaktır. Unutmayı ifade eden çocuk (Menşe) belli başlı nimetlere – berahalara – sahip olabilir. Ancak ait olduğu geçmiş ve geleceği hatırında tutan çocuğun (Efrayim) berahaları bunlardan daha büyüktür.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Günümüzde insanların nereden geldiklerini istemeden de olsa “unutabilmelerinin” yolları nelerdir?
2. Ailenizde, en önemli şeyleri hatırlamanıza yardım eden gelenekler veya hikâyeler nelerdir?
3. Sizce Bereşit’teki hikâyeler Yahudi halkını gelecek nesillere nasıl hazırlamaktadır?